

EX
HEAUTONTIMORUMENO.

DRAMATIS PERSONÆ.

CHREMES, *Senex Pater Clitiphonis.*

MENEDEMUS, *Pater Cliniae.*

CLINIA, *Adolescens.*

SOSTRATA, *Uxor Chremetis.*

SYRUS, *Servus Clitiphonis.*

CLITIPHO, *Adolescens, Chremetis filius.*

Act. III. Scen. I.

CHREMES, MENEDEMUS.

Ch. Luciscit hoc iam: cesso pultare ostium

Vicini? primum ex me ut sciat sibi filium

Rediisse: etsi adolescentem hoc nolle intellego.

Verum, cum videam miserum hunc tam excruciarier

Eiu' abitu, celem, tam insperatum gaudium,

Cum illi pericli nihil ex indicio siet?

Haud faciam: nam quod potero adiutabo senem.

Item ut filium meum amico atque aequali suo

Video inservire, et socium esse in negotiis,

10. Nos quoque senes est aequom senibus obsequi.

Me. Aut ego profecto ingenio egregie ad miseriam

Natus sum, aut illud falsum est, quod volgo audio.

Dici, diem adimere aegritudinem hominibus:

Nam mihi quidem quotidie aurescit magis

De filio ægritudo, et quanto diutius

Abest, magis cupio tanto, et magis desidero.

Ch. Sed ipsum foras egressum video: ibo, adloquar:

Menedeme, salve: nuncium apporto tibi,

Cuius maxume te fieri participem cupis.

20. *Me.* Num quidnam de gnato meo audisti, Chreme?

Ch. Valet atque vivit. *Me.* Ubinam est, quaeso?

Ch. Hic apud me domi.

Me. Meus gnatus? *Ch.* Sic est. *Ma.* Venit? *Ch.* Certe.

Me. Clinia

Meus venit? *Ch.* Dixi. *Me.* Eamus, duc me ad eum.
obsecro.

Ch. Non volt te scire se rediisse etiam: et tuum

Conspectum fugitat ob peccatum: tum hoc timet,

Ne tua duritia antiqua illa etiam adaucta sit.

Me. Non tu ei dixisti, ut essem? *Ch.* Non *Me.* Quam
ob rem, Chreme?

Ch. Quia pessume isthuc in te atque in illum consulis,

Si te tam leni, et victo esse animo ostenderis.

30. *Me.* Non possum: satis iam, satis pater durus fui.

Ch. Ah!

Vehemens in utramque partem, Menedeme, es nimis,
Aut largitate nimiâ, aut parsimoniâ.

In eandem fraudem ex hac re atque ex illâ incidēs.

Me. Faciat, quod lubet,

Sumat, consumat, perdat: decretum est pati:

Dum illum modo habeam mecum. *Ch.* Si certum est
tibi

Sic facere, illud permagni referre arbitror,

Ut nescientem sentiat te id sibi dare.

Me. Quid faciam? *Ch.* Quidvis potius, quam quod cogitas;

Per alium quemvis ut des: falli te sinas

40. *Technis* per servolum: etsi subsensi id quoque

Illos ibi esse, et id agere inter se clanculum.

Syrus cum illo vostro consusurrat: conferunt

Consilia ad adolescentes, et tibi perdere

Talentum hoc pacto satius est, quàm illo minam.

Non nunc pecunia agitur sed illud, quomodo

Minimo periculo id demus adolescentulo.

Nam si semel tuum animum ille intellexerit,

Prius proditurum te tuam vitam, et prius

Pecuniam omnem, quam abs te amittas filium: hui!

50. Quantam fenestram ad nequitiam patefeceris?

Tibi autem porro, ut non sit suave vivere:

Nam deteriores omnes sumus licentiâ.

Quodcumque inciderit in mentem, volet: neque id

Putabit, pravumne an rectum sit, quod petet.

Tu, rem perire, et ipsum, non poteris pati.

Dare denegaris? ibit ad illud illico,

Quo maxime apud te se valere sentiet:

Abiturum se abs te esse illico minabitur.

Me. Videre verum, atque ita, uti res est, dicere.

60. *Ch.* Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi
meis,

Dum id quaero, tibi qui filiam restituerem.

Me. Cedo dextram: porro te idem oro, ut facias,
Chreme.

Ch. Paratus sum. *Me.* Scin', quid nunc te facere volo?

Ch. Dic *Me.* Quod sensisti illos me incipere fallere,

Id ut maturent facere: cupio illi dare

Quod volt: cupio ipsum iam videre. *Ch.* Operam dabo.

Syrus estprehendendus, atque adhortandus mihi.

A me, nescio, quis exit: concede hinc domum,

Ne nos inter nos congruere sentiant:

70. Paullum hoc negoti mihi obstat: Simus et Crito
 Vicini nostri, hic ambigunt de finibus,
 Me cepere arbitrum: Ibo, ac dicam, ut dixeram,
 Operam daturum me, hodie non posse hic dare.
 Continuò hic adero. *Me.* Ita, quaeso: Di vostram
 fidem!

Itan' comparatam esse hominum naturam omnium,
 Aliena ut melius videant, et diiudicent, quam sua?
 An eo fit, quia in re nostrâ, aut gaudio
 Sumus praepediti nimio, aut aegritudine?
 Hic mihi quanto nunc plus sapit, quàm egomet mihi!

Ibid. Scen. II.

SYRUS, CHREMES.

80. *Ch.* Dissolvi me otiosus operam ut huic darem.

Sy. Hac illac circumcursa, inveniendum est tamen
 Argentum: intendenda in senes est fallacia.

Ch. Num me fefellit, hosce id struere? videlicet
 Ille Cliniae servus tardiusculus est:

Idcirco huic nostro tradita est provincia.

Sy. Quis hic loquitur? perii, numnam haec audivit?

Ch. Syre? *Sy.* Hem.

Ch. Quid tu istic? *Sy.* Recte. equidem te demiror,
 Chreme,

Tam mane, qui heri tantum biberis? *Ch.* Nihil nimis.

Sy. Nihil, narras? visa vero est, quod dici solet,

90. Aquilae senectus. *Ch.* Eia. *Sy.* Mulier commoda et
 Perquam faceta est. *Ch.* Sane *Sy.* itan' visa est tibi?

Et quidem Herce formâ luculentâ. *Ch.* Sic Satis.

Ita non ut olim: sed uti nunc sane bona:

Sy. Minimeque miror, Clinia hanc si deperit:

Sed habet patrem quemdam avidum, miserum, atque
aridum,

Vicinum hunc: nostin'? at quasi is non divitiis

Abundet, gnatu' eius profugit inopiâ.

Scin' esse factum, ut dico? *Ch.* Quid ego nesciam?

Hominem pistrino dignum. *Sy.* Quem? *Ch.* Istunc
servolum,

100. *Dico adolescentis, Sy. Syre, tibi timui male.*

Ch. Qui passus est id fieri. *Sy.* Quid faceret? *Ch.*
Rogas?

Aliquid reperiret, fingeret fallacias?

Unde esset, adolescenti huic quod daret:

Atque hunc difficilem invitum servaret senem.

Sy. Garris, *Ch.* Haec facta ab illo oportebant, *Syre.*

Sy. Eho! quaeso; laudas, qui heros fallunt? *Ch.* In loco

Ego vero laudo. *Sy.* Recte sane! *Ch.* Quippe quia

Magnarum saepe id remedium aegritudinum est,

Iam huic mansisset unicus gnatns domi.

110. *Sy.* Iocon' an serio illaec dicat, nescio;

Nisi mihi quidem addit animum; quo lubeat magis.

Ch. Et nunc quid exspectat, *Syre?* an; dum hinc
denuo

Abeat, cum tolerare illius sumptus non queat?

Nonne ad senem aliquam fabricam fingit? *Sy.* Stolidus
est.

Ch. At te adiutare oportet adolescentuli

Caussam. *Sy.* Equidem facile facere possum, si iubes:

Etenim, quo pacio id fieri soleat, calleo.

Ch. Tanto, herce, melior. *Sy.* Non est mentiri meum.

Ch. Fac ergo. *Sy.* At heus tu, facito tum eadem haec memineris,

120. *Si* quid huius simile forte aliquando evenerit,
Ut sunt humana, tuus ut faciat filius.

Ch. Non usus veniet, spero. *Sy.* Spero, hercle, ego quoque.

Neque eo nunc dico, quo quidnam illum senserim:
Sed si quid, ne quid. Quae sit eius aetas, vides.

Et nae ego te, si usus veniat, magnifice, Chreme,
Tractare possim. *Ch.* De istoc cum usus venerit,
Videbimus, quid opus sit: nunc istuc ego.

Sy. Numquam commodius umquam herum audiui loqui,

Nec, cum male facere crederem, mi impunius

130. Licere. Quisnam a nobis egreditur foras?

Ibidem Scen. IV.

EAEDEM, PERSONAE.

Ch. Reperistine, quod placeat, an nondum etiam; *Sy.* de fallaciâ?

Sy. Dicis? *St.* Inveni quamdam nuper. *Ch.* Frugi es; cedo, quid id est?

Sy. Dicam; verum, ut aliud ex alio incidit. *Ch.* Quidnam Syre?

Sy. (Mulier haec Bacchis peregrina, quae Antiphilam Adolescentulam uxori tuae servandam tradidit;

Commento Menedemum adoriri suadet lepidissimo.)

Hoc vide, quod inceptat facinus. Fuit quaedam anus Corinthia

Hic: huic drachmarum haec argenti, mille dederat mutuum.

Ch. Quid tum? *Sy.* ea mortua est: reliquit filiam adolescentulam:

140. *Ea relicta huic (Bacchidi) arraboni est pro illo argento. Ch.* Intellego.

Sy. Hanc secum huc adduxit, eaque est nunc ad uxorem tuam. *Ch.* Quid tum?

Sy. Bacchis Cliniam orat, sibi uti id nunc det: illam illi tamen

Post daturam mille nummum spondet. *Ch.* Et spondet quidem? *Sy.* Hui!

Dubium id est? *Ch.* Ego sic putavi: quid nunc facere cogitas?

Sy. Egone? ad Menedemum ibo: dicam hanc esse captam e Cariâ,

Ditem et nobilem: si redimat, magnum inesse in eâ lucrum.

Ch. Erras. *Sy.* Quid ita? *Ch.* Pro Menedemo nunc tibi ego respondeo:

Non emo. *Sy.* ais? quid optata loquere. *Ch.* Atqui non est opus?

Sy. Non est opus? *Ch.* Non, hercle, vero. *Sy.* Quî istuc? miror. *Ch.* Jam scies.

150. *Mane, mane; quid est quod tam a nobis graviter crepuerunt fores?*

Ibid. Scen. V.

SOSTRATA, CHREMES.

So. Ehem, mi vir. *Ch.* Ehem, mea uxor. *So.* Te ipsum quaero. *Ch.* Loquere quid velis.

So. Meministi, me gravidam, et mihi te maximo opere dixisse Si puellam parerem, nolle tolli? *Ch.* Sustulisti?

So. Minime: sed hic erat anus Corinthia haud imparâ, ei dedi

• Exponendam. Ut stulte et misere omnes sumus

Religiosae. cum exponendam illi, de digito annulum
Detraho, et eum dico ut unâ cum puellâ exponeret;
Si moreretur, ne expers partis esset de nostris bonis.
Hic est annulus. Quam Bacchis secum adduxit adoles-
centulam,

160. Ea lavatum dum it, servandum mihi dedit

Annulum: non advorti primo, sed postquam adspexi,
illico

Cognovi: ad te exilui: nostra est.

Ch. Sostrata, sequere me intro hâc. *So.* Ut praeter
spem evenit! quam timui male,

Ne nunc animo ita esses duro, ut olim in tollendo, Chreme.

Ch. Non licet hominem esse saepe ita ut volt, si res non sinit;
Nunc ita tempus est mi, ut cupiam filiam: olim nil minus.

Ibidem. Scen. VI.

SYRUS.

Nisi me animus fallit, haud multum a me aberit
infortunium:

Nisi aliquid video, ne esse (uxores) has gnatorum
resciscant (tam cito) senes:

Nam quo sperem de argento, aut posse postulem me
fallere,

170. Nihil est: triumpho, si licet me latere tecto abscedere.

Crucior bolum tantum mihi ereptum tam subito e
faucibus.

Quid agam? aut quid comminiscar? ratio de integro
ineunda est mihi.

Nihil tam difficile, quin quaerendo investigari possiet.

Quid, si hoc nunc sic incipiam?—nihil est. Quid si
sic?—tantumdem egero.

At sic opinor, — non potest. imo optume: euge optumam
habeo.

Retraham hercle, opinor: ad me illud idem fugitivum
argentum tamen.

*Act. IV. Scen. I.**GHREMES, SYRUS.*

Ch. Ita me Di amabunt, ut nunc, Menedemi vicem

Miseret me. *Syre*, tantum devenisse ad eum mali.

Sy. Te mihi ipsum iam dudum optabam dari.

180. *Ch.* Videre egisse iam nescio quid cum sene.

Sy. De illo, quod dudum? dictum factum reddidi.

Ch. Bonân' fide? *Sy.* Bonâ, hercle. *Ch.* Non possum
pati,

Quin tibi caput demulceam: accede huc, *Syre*,

Faciam boni tibi aliquid pro istâ re, ac lubens.

Sy. At, si scias, quàm scitè in mentem venerit!

Ch. Vah! gloriare evenisse ex sententiâ?

Sy. Non, hercle, vero: verum dico. *Ch.* Dic, quid est?

Sy. Menedemo dicet Clinia,... *Ch.* Probe. *Sy.* Sed porro
asculta quod superest fallaciae

Sese ipse dicet tuam vidisse filiam:

190. Eius sibi complacitam formam, postquam aspexerit:

Hanc se cupere uxorem. *Ch.* Modone quae inventa
est? *Sy.* Eam;

Et quidem iubebit posci. *Ch.* Quamobrem isthuc *Syre*?

Nam prorsus nihil intellego. *Sy.* Vah! tardus es.

Ch. Fortasse. *Sy.* Argentum dabitur ei ad nuptias,

Aurum atque vestem, qui: tenesne? *Ch.* Comparet?

Sy. Id ipsum. *Ch.* At ego illi nec do, nec despondeo.

Sy. Non? quamobrem? *Ch.* Quamobrem? me, rogas?
homini..... *Sy.* Ut lubet.

- Non ego dicebam seriò, illam illi ut dares,
 Verùm ut simulares. *Ch.* Non mea est simulatio;
 200. Ita tu isthaec tua misceto, ne me admisceas:
 Egon', cui daturus non sim, ut ei despondeam?
Sy. Credebam. *Ch.* Minime. *Sy.* Scitè poterat fieri?
 Et ego hoc, quia tutum tu tantopere iusseras,
 Ego coepi. *Ch.* Credo. *Sy.* Caeterum equidem, isthuc,
 Chreme,
 Aequi, bonique facio. *Ch.* Atqui cum maxume
 Volo te dare operam, ut fiat, verùm aliâ viâ.
Sy. Fiat: quaeratur aliud: sed (interim usque dum
 reperiatur), illud, quod tibi
 Dixi de argento, quod ista debet Bacchidi,
 Id nunc reddendum est illi: neque tu scilicet
 210. Eo nunc confugies: quid mea? num mihi datum est?
 Num iussi? num illa oppignorare filiam
 Meam me invito potuit? verum illud, Chreme,
 Dicunt: Ius summum saepe summa est málitia.
Ch. Haud faciam, *Sy.* Imo, aliis si licet, tibi non
 licet.
 Omnes te in lautâ, et bene auctâ parte putant.
Ch. Quin egomet iam ad eam deferam. Tu interdum
 quaere fallaciam. *Sy.* Quaero, et
 Ipse abi, effer argentum. *Ch.* Efferò.

Act. V. Scen. I.

MENEDEMUS, CHREMES.

Me. Ego me non tam astutum, neque ita perspicacem
 esse, id scio:

Sed hic adiutor meus et monitor et praemonstrator
Chremes,

220. Hoc mihi praestat: in me quidvis harum rerum con-
venit,

Quae sunt dicta in stultum: candex, stipes, asinus,
plumbeus,

In illum nihil potest: nam exuperat eius stultitia haec
omnia.

Ch. Ehem, Menedeme, advenis?

Me. Equidem te miror, quia alia tam plane scias.

Illa tuus Syrus (multa) mire finxit, sed tamen verum
est: hanc esse uxorem Cliniae,

Et illam Clitiphonis. *Ch.* Menedeme, occidi.

Me. Haec fiunt, quo verba facilius dentur mihi.

Ch. Derides? merito mihi nunc ego succenseo.

Quot res dedere, ubi possem persentiscere

230. Nisi essem lapis? quae vidi? vae misero mihi

At, nae, illud haud inultum, si vivo, ferent

Nam iam... *Me.* Non tu te cohibes? non te respicis?

Non tibi ego exempli satis sum? *Ch.* Prae iracundiâ,

Menedeme, non sum apud me. *Me.* Tene isthuc lo-
qui?

Nonne id flagitium est, te aliis consilium dare,

Foris sapere, tibi non posse te auxiliarier?

Ch. Quid faciam? *Me.* Id quod me fecisse aiebas pa-
rum;

Fac te patrem esse sentiat, nec te deserat.

Ch. Imo abeat potius multo quovis gentium;

240. Nam mea omnia bona (dabo) gnatae meae,

Ut illius animum, qui nunc luxuriâ et lasciviâ

Diffluit, retundam, redigam, ut quo se vortat, nes-
ciat.

Me. Quid agis? Ch. Mitte, et sine me in hac re gerere mihi morem. Me. Sino.

Sed (scias, uti Antiphila gnata tua est),

Gnata quoque mea Bacchis est reperta.

Eamus intro, et haec dicam quomodo. Vos plaudite.

EX ADELPHIS.

DRAMATIS PERSONÆ.

MICIO, *Senex.*

DEMEA, *Senex, Frater Micionis.*

AESCHINUS, *Filius Demeae, et Micionis adoptione.*

SYRUS, *Servus Aeschini.*

CTESIPHO, *Frater Aeschini.*

GETA, *Servus.*

Act. I. Scen. II.

DEMEA, MICIO.

Mi. Salvom te advenire, Demea,

Gaudemus. *De.* Hem opportune: te ipsum quaerito.

Mi. Quid tristis es? *De.* Rogitas me, ubi nobis Aeschinus

Siet, quid tristis ego sim? *Mi.* Dixin' hoc fore?

Quid is fecit? *De.* Quid ille fecerit? quem neque
pudet

Quidquam, neque metuit quemquam, neque legem
putat

Tenere se ullam: nam illa, quae antehac facta sunt,
Omitto: modo quid designavit? *Mi.* Quidnam id est?

De. Fores effregit, atque in aedes irruit

10. *Alienae*: ipsum dominum atque omnem familiam
 Multavit usque ad mortem: eripuit mulierem
 Quam amabat, clamant omnes, indignissimum
 Factum esse: hoc advenienti quot mihi, *Micio*,
 Dixere: in ore est omni populo: denique
 Si conferendum exemplum est, non fratrem videt
 Rei operam dare? ruri esse parcum ac sobrium?
 Nullum huius factum simile, haec cum illi, *Micio*,
 Dico, tibi dico: tu illum corrumpi sinis.

Mi. Homine imperito numquam quidquam iniustius,

20. *Qui*, nisi quod ipse fecit, nihil rectum putat.

De. Quorsum istuc? *Mi.* Quia tu, *Demea*, haec male
 iudicas

Non est flagitium, mihi crede, adolescentulum
 Genio indulgere, neque potare, neque fores
 Effringere, haec si neque ego, neque tu fecimus;
 Non sivit egestas facere nos: tu nunc tibi
 Id laudi ducis, quod tum fecisti inopiâ:
 Iniurium est: nam si esset unde id fieret,
 Faceremus: et tu illum tuum, si esses homo,
 Sineres nunc facere, dum per aetatem licet,

30. Potius quam ubi te exspectatum elecisset foras:
 Alieniore aetate post faceret tamen.

De. Proh Iupiter! tu, homo, adigis me ad insaniam.
 Non est flagitium facere haec adolescentulum: *Mi.*
 Ah!

Ausculata, ne me obtundas de hac re saepius:
 Tuum filium dedisti adoptandum mihi:
 Is meus est factus: si quid peccat, *Demea*,
 Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.
 Obsonat, potat, olet unguenta, de meo:

Amat, dabitur a me argentum, dum erit commodum:

40. Ubi non erit; fortasse excludetur foras:

Fores effregit: restituentur: discidit

Vestem; resarciatur: est Dis gratia,

Quum est unde haec fiant: et adhuc non molesta sunt.

Postremò aut desine, aut cedo quemvis arbitrum:

Te plura in hac re peccare ostendam. *De.* Hei mihi!

Pater esse discite ab illis, qui vere sciunt.

Mi. Naturà tu illi pater es, consiliis ego.

De. Tunc consulis quidquam? *Mi.* Ah, si pergis abiero.

De. Siccine agis? *Mi.* An ego toties de eadem re audiam?

50. *De.* Curae est mihi. *Mi.* Et mihi curae est: verum, Demea,

Curemus aequam uterque partem, tu alterum,

Ego item alterum: nam curare ambos, propemodum

Reposcere illum est, quem dedisti. *De.* Ah, Micio.

Mi. Mihi sic videtur. *De.* Quid isthuc? tibi si isthuc placet:

Profundat, perdat, pereat, nihil ad me attinet.

Iam si verbum unum posthac.... *Mi.* Rursum, Demea,

Irascere? *De.* An non credis? Repeton' quem dedi?

Aegre est: alienus non sum; si obsto.... hem, desino.

Unum vis curem? curo: et est Dis gratia.

60. Quom ita, ut volo, est, iste tuus ipse sentiet

Posterius, nolo in illum gravius dicere.

Ibid. Scen. III.

M I C I O.

Nec nihil, neque omnia haec sunt, quae dicit; tamen
 Nonnihil molesta haec sunt mihi: sed ostendere
 Me aegre pati, illi nolui, nam ita est homo:
 Cum placo, avorsor sedulo, et deterreo:
 Tamen vix humane patitur: verum si augeam,
 Aut etiam adiutor sim eius iracundiae,
 Insaniam profecto cum illo. Etsi Aeschinus
 Nonnullam in hac re nobis facit iniuriam.

70. Nam nuper dixit velle uxorem ducere.
 Sperabam iam deseruisse adolescentiam:
 Gaudebam. ecce autem de integro: nisi quidquid est,
 Volo scire atque hominem convenire, si apud forum
 est.

Act. III. Scen. III.

D E M E A.

- Disperii, Ctesiphonem audiui filium
 Una fuisse in raptione cum Aeschino
 Id misero restat mihi mali, si illum potest,
 Qui alicui rei est, etiam eum ad nequitiam abducere.
 Ubi ego illum quaeram? credo abductum in (popinam
 Aliquo: persuasit ille impurus, sat scio.
80. Sed eccum Syrum ire video: hinc scibo iam, ubi
 siet.
- Atque hercle hic de grege illo est: si me senserit
 Eum quaeritare, numquam dicet carnufex:
 Non ostendam me id velle.

Ibid. Scen. III. et IV.

S Y R U S, D E M E A.

Sy. Omnem rem modo seni,

Quo pacto se haberet, enarramus ordine.

Nihil quidquam vidi laetius. *De.* Proh. Iupiter,

Homini stultiam! *Sy.* Conlaudavit filium.

Mihi, qui id dedissem consilium, egit gratias.

De. Disrumpor. *Sy.* Argentum adnumeravit illico:

90. Dedit praeterea in sumptum dimidium minae;

Id distributum sane est ex sententiâ. *De.* Hem,

Huic mandes, si quid recte curatum velis.

Sy. Ehem, Demea, haud aspexeram te: quid agitur?

De. Quid agitur? vostram nequeo mirari satis

Rationem. *Sy.* Est, hercle, inepta, ne dicam dolo, at-
que

Absurda. Piscis caeteros purga, Dromo:

Congrum istum maxumum in aquâ sinito ludere

Tantisper; ubi ego venero, exossabitur:

Prius nolo. *De.* Haecine flagitia? *Sy.* Mihi quidem
non placent,

100. Et clamo saepe. Salsamenta haec, Stephanio,

Fac macerentur pulchre. *De.* Di vostram fidem,

Utrum studione id sibi habet, an laudi putat

Fore, si perdiderit gnatum? Vae misero mihi!

Videre videor iam diem illum, cum hinc egens

Profugiet aliquo militatum. *Sy.* O. Demea,

Isthuc est sapere, non quod ante pedes modo est,

Videre: sed etiam illa, quae futura sunt,

Prospicere. *De.* Quid? isthaec iam penes vos Psaltria
est;

Sy. Ellam intus. *De.* Eho, an domi est habiturus? *Sy.*

Credo, ut est

110. *Dementia. De.* Haecine fieri? *Sy.* Incpta lenitas
 Patris et facilitas prava. *De.* Fratris me quidem
 Pudet, pigetque. *Sy.* Nimum inter vos, Demea, ac
 Non quia ades praesens, dico hoc, pernimum in-
 terest:

Tu, quantus quantus, nihil nisi sapientia es:

Ille somnium: sineres vero tu illum tuum

Facere haec? De. Sinerem illum? an non sex totis
 mensibus

Prius olsecissem, quam ille quidquam coeperit?

Sy. Vigilantiam tuam tu mihi? *De.* Sic siet modo

Ut nunc est, quaeso. Sy. Ut quisque suum volt
 esse, ita est.

120. *De.* Quid, eum vidistin' hodie? *Sy.* Tumne filium?
*Abigam hunc rus. Iam dudum aliquid ruri agere ar-
 bitror.*

De. Satin' scis ibi esse? *Sy.* Oh, quem egomet
 produxi. *De.* Optume est.

Metui, ne haereret hic. Sy. Atque iratum admodum.

De. Quid autem? *Sy.* Adortus iurgio est fratrem apud
 forum

De. Psaltriâ hac. *De.* Ain' vero? *Sy.* Vah! nil re-
 tenuit;

*Nam, ut numerabatur forte argentum, intervenit
 Homo de improvise: coepit clamare, o Aeschine,
 Haecine flagitia facere te? haec te admittere
 Indigna genere nostro? De.* Oh, lacrumo gaudio,

130. *Sy.* Non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuam.

De. Salvos sit: spero: est similis maiorum suorum. *Sy.*
 Hui.

De. Syre, praeceptorum plenus est istorum ille. *Sy.*
 Phy,

Domi habuit, unde disceret. De. Fit sedulo;

Nihil praetermitto: consuefacio: denique
Inspicere, tamquam in speculum, in vitas omnium
Iubeo; atque ex aliis sumere exemplum sibi:
Hoc facito. Sy. Recte sane. De. Hoc fugito. Sy. Cal-
lide.

De. Hoc laudi est. Sy. Isthæc res est. De. Hoc vitio
datur.

Sy. Probiissime. De. Porro autem..... Sy. Non hercle
otium est

140. Nunc mihi auscultandi. Pisces ex sententiâ
Nactus sum: hi mihi ne corrumpantur, curatio est,
Nam id nobis tam flagitium est, quam illa, o Demea.
Non facere vobis, quae modo dixi: et quod queo,
Conservis ad eundem isthoc praecipio modum:
Hoc salsum est, hoc adustum, hoc lautum est parum.
Illud recte: iterum sic memento: sedulo
Moneo, quae possum pro meâ sapientiâ.
Postremo tamquam in speculum, in palinas, Demea,
Inspicere iubeo, et moneo, quid facto usus sit.

150. Inepta haec esse, nos quae facimus, sentio;
Verum quid facis? ut homo est, ita morem geras.
Numquid vis? De. Mentem vobis meliorem dari.
Sy. Tu rus hinc abis? De. Rectâ. Sy. Nam quid tu
hic agas,
Ubi, si quid bene praecipias, nemo obtemperat?
De. Ego vero hinc abeo, quando is, quamobrem huc
veneram,
Rus abiit: illum curo unum: ille ad me attinet,
Quando ita volt frater: de isthoc ipse viderit.

Act. IV. Scen. I.

CTESIPHO, SYRUS.

Ct. Ain' patrem hinc abiisse rus? Sy. Iam dudum. Ct.
Dic sodes? Sy. Apud

Villam est. Nunc eum maxume operis aliquid facere
credo. Ct. Utinam quidem,

160. Quod cum salute eius fiat, ita se defatigarit, velim,
Ut triduo hoc perpetuo prorsus e lecto nequeat sur-
gere.

Sy. Ita fiat, et isthoc, si quid potis est, rectius. Ct. Ita:
nam hunc diem

Misere nimis cupio, ut coepi, perpetuum in laetitiâ de-
gere.

Et illud rus nullâ aliâ caussâ tam male odi, nisi
quia

Prope est: quod si abesset longius, prius
Nox opressisset illic, quam huc revorti posset
iterum.

Nunc, ubi me illic non videbit, item huc recurret, sat
scio:

Rogitabit me, ubi fuerim: quem ego hodie toto non
vidi die.

Quid dicam? Sy. Nihilne in mentem? Ct. Nunquam
quidquam. Sy. Tanto nequior.

170. Cliens, amicus, hospes, nemo est vobis? Ct. Sunt: quid
postea?

Sy. Hisce opera ut data sit. Ct. Quae non data sit? non
potest fieri. Sy. Potest.

Ct. Interdiu: sed si hic pernocto, caussae quid dicam,
Syre?

Sy, Vah! quam vellem etiam noctu amicis operam mos
esset dari!

Quin tu otiosus es: ego illius sensum pulchre calleo:
Cum fervet maxime, tam placidum, quàm ovem reddo.

Ct. Quomodo?

Sy. Laudarier te libenter audit: facio te apud illum
Deum:

Virtutes narro. *Ct.* Meas? *Sy.* Tuas, homini illico lacrumae cadunt,

Quasi puero gaudio. Hem tibi autem. *Ct.* Quidnam est? *Sy.* Lupus in fabulâ.

Ct. Pateri ne? *Sy.* Ipsu'st. *Ct.* Syre, quid agimus? *Sy.* Fuge modo intro, ego videro.

180. *Ct.* Si quid rogabit, nusquam tu me: audistin'? *Sy.* Potin' ut desinas?

Ibid. Scen. II.

DEMEA, CTESIPHO, SYRUS.

De. Nae, ego homo sum infelix, primum fratrem nusquam invenio gentium:

Praeterea autem, dum illum quaero, a villâ mercenarium.

Vidi, is filium negat esse ruri: nec, quid agam, scio.

Ct. Syre. *Sy.* Quid est? *Ct.* Men' quaerit? *Sy.* Verum.

Ct. Perii. *Sy.* Quin tu animo bono es.

De. Quid hoc, malum, infelicitatis? neque satis decernere;

Nisi me credo huic esse natum rei, ferendis miseris;

Primus sentio mala nostra: primus rescisco omnia:

Primus porro obnuncio, aegre solus, si quid fit, fero.

Sy. Rideo hunc: primum ait se scire: is solus nescit omnia.

190. *De.* Nunc redeo, si forte frater redierit, viso, *Ct.* Syre, Obsecro, vide, ne ille huc prorsus se irruat. *Sy.* Etiam taces?

Ego cavebo. *Ct.* Numquam, hercle, hodie ego isthuc committam tibi.

Nam me iam in cellam aliquam concludam: id tutissimum est.

Sy. Age, tamen ego hunc amovebo. *De.* Sed eccum sceleratum Syrum.

Sy. Non, hercle, hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest.

Scire equidem volo, quot mihi sunt domini; quae haec est miseria? *De.* Quid

Ille gannit? quod volt? quid ais, bone vir? hem, est frater domi?

Sy. Quid, malum, bone vir, mihi narras? equidem perii. *De.* Quid tibi est?

Sy. Rogitas? *Ctesipho* me pugnīs miserum et istam Psaltriam

200. Usque occidit. *De.* Hem, quid narras? *Sy.* Hem vide ut discidit labrum.

De. Quomobrem? *Sy.* Me impulsore, hanc emptam esse, ait. *De.* Non tu eum rus hinc modo

Produxeris, aiebas? *Sy.* Factum, verum post venit insaniens:

Nihil pepercit: non pudeisse verberare hominem senem?

Quem ego modo puerum tantillum in manibus gestavi meis.

De. Laudo, *Ctesipho*; patrissas, abi, virum te iudico.

Sy. Laudas? nae ille continebit posthac, si sapiet, manus.

- De.* Fortiter. *Sy.* Perquam! quia miseram mulierem et me servolum,
Qui referire non audebam, vicit: hui, perfortiter?
De. Non potuit melius: idem quod ego, sensit te huic rei caput.
210. *Sed estne frater intus? Sy.* Non est. *De.* Ubi illam quaeram, cogito.
Sy. Scio ubi sit, verum hodie nunquam monstrabo.
De. Hem, quid ais?
Sy. Ita. *De.* Diminuetur tibi quidem iam cerebrum
Sy. At nomen nescio
Illius hominis, sed locum novi, ubi sit. *De.* Dic ergo locum.
Sy. Nostin' porticum apud macellum hac deorsum?
De. Quidni noverim?
Sy. Praeterito hac recta platea sursum, ubi eo veneris, Clivos deorsum vorsus est; hacte praecipitato. postea, Est ad hanc manum sacellum: ibi angiportum propter est.
De. Quonam? *Sy.* Illic, ubi etiam caprificus magna est, Nostin'? *De.* Novi. *Sy.* Non ibi est. Sed hac pergito.
De. Id. quidem angiportum non est pervium. *Sy.* Verum, hercle, vah,
220. *Censen' hominem me esse? erravi: in porticum rursum redi:*
Sane hac multo propius ibis, et minor est erratio.
Scin' Cratini hujus ditis aedes? De. Scio. *Sy.* Ubi eas praeterieris,
Ad sinistram hac recta platea: ubi ad Dianae veneris, Ito ad dextram: prius quam ad portam venias, apud ipsum lacum

Est pistrilla: et exadvorsum est fabrica: ibi est. *De.*
Quid ibi facit?

Sy. Lectulos in sole iligneis pedibus faciundos dedit.

De. Ubi potetis vos? recte sane: sed cesso ad eum
pergere?

Sy. I sane. Ego te exercebo hodie, ut dignus es, silicernium.

Aeschinus odiose cessat: prandium corrumpitur:

230. Ctesipho autem in amore est totus ego iam prospiciam
mihi.

Meam iam adibo, atque unum quodque, quod quidem
erit bellissimum,

Carpam et cyathos sorbillans paullatim hunc producam
diem.

Act. IV. Sc. VII.

D E M E A.

Defessus sum ambulando. Ut, Syre, te cum tuâ
Monstratione, magnus perdat Iupiter.

Perreptavi usque omne oppidum, ad portam; ad lacum,

Quo non? neque illic fabrica ulla erat, et neque
fratrem homo

Vidissee se aiebat quisquam. nunc vero domi
Certum obsidere est usque, donec redierit.

Ibid. Scen. IX.

SYRUS, D E M E A.

Sy. Aedepol, Syrisce, te curasti molliter,

240. Lauteque munus administrasti tuum:

Abi: sed postquam intus sum omnium rerum satur,
 Prodeambulare huc lubitum'st. *De.* Illud sis vide
 Exemplum disciplinae. *Sy.* Ecce autem hic adest
 Senex noster. Quid fit? quid tu es tristis? *De.* Oh scelus!
Sy. Ohe iam! tu verba fundis hic, sapientia?
De. Tune? si meus esses?!... *Sy.* Dis quidem esses,
 Demea;

Ac tuam rem constabillisses. *De.* Exemplum omnibus
 Curarem, ut esses. *Sy.* Quamobrem? quid feci? *De.*
 Rogas?

In ipsâ turbâ atque in peccato maxumo,
 250. Quod vix sedatum satis est, potastis, scelus!
 Quasi re bene gestâ. *Sy.* Sane nollem huc exitum.
De. Abi.

Act. V. Scen. II.

D E M E A.

Numquam ita quisquam bene subductâ ratione ad vi-
 tam fuit.

Quin res, aetas, usus semper aliquid apportet novi.
 Aliquid moneat, ut illa, quae te scire credas, nescias:
 Et, quae tibi putaris prima, in experiundo ut repu-
 dies:

Quod nunc mi evenit: nam ego vitam duram, quam
 vixi usque adhuc,

Prope iam decurso spatio, mitto: id quamobrem? re
 ipsâ reperi,

Facilitate nihil homini esse melius, neque clementiâ.

Id esse verum, ex me atque ex fratre cuivis facile est
 noscere.

260. Ille suam semper egit vitam in olio, in conviviis:

Clemens, placidus, nulli laedere, os, arridere omnibus:

Sibi vixit: sibi sumptum fecit: omnes benedicunt,
amant.

Ego ille agrestis, saevus, tristis, parcus, truculentus,
tenax,

Duxi uxorem: quam ibi miseriam vidi? nati filii,

Alia cura: eia autem, dum studeo illis, ut quam plu-
rimum

Facerem, contrivi, in quaerendo, vitam, atque aetatem
meam:

Nunc, exactâ aetate, hoc fructi pro labore ab iis fero,

Odium, ille alter sine labore patria potitur commoda:

Illum amant: me fugitant: illi credant consilia omnia:

270. Illum diligunt: apud illum sunt ambo: ego desertu'
sum:

Illum, ut vivat, optant: meam autem mortem expec-
tant scilicet.

Ita eos meo labore eductos maxumô, hic fecit suos

Paulo sumtu: miseriam omnem ego capio, hic potitur
gaudia.

Age, age, nunc iam experiar porrô contra haec, ecquid
ego possiem

Blande dicere, aut benigne facere, quando huc pro-
vocat.

Ego quoque a meis me amari et magni pendi postulo.

Si id fit dando atque obsequendo, non posteriores
feram.

Deerit: id mea minime refert, qui sum natu maxu-
mus.

Ibid. Scen. III.

SYRUS, DEMEA.

Sy. Heus, Demea, rogat frater, ne abeas longius.

280. De. Quis homo? o Syre noster, salve, quid fit? quid agitur?

Sy. Recte. De. Optume est, iam nunc haec tria primum addidi

Praeter naturam: o noster, quid fit? quid agitur?

Servom haud illiberalem praebes te et tibi

Lubens bene faxim. Sy. Gratiam habeo. De. Atqui, Syre,

Hoc verum est, et ipsâ re experiere propediem.

Ibid. Scen. IV.

GETA, DEMEA.

Ge. Eccum Demeam. Salvos sies,

De. Oh! qui vocare? Ge. Geta. De. Geta hominem, maxumi

Preti esse te hodie indicavi animo meo;

Nam is mihi est profecto servos spectatus satis,

290. Cui dominus curae est, ita uti tibi sensi, Geta,

Et tibi ob eam rem, si quid usus venerit,

Lubens bene faxim. Meditor esse affabilis,

Et bene procedit. Ge. Bonus es, cum haec existumas.

De. Paullatim plebem primulum facio meam.

Ibidem. Scen. VI.

AESCHINUS, DEMEA, SYRUS.

Aes. Occidunt me quidem, dum nimi' sanctas nuptias

Student facere: in apparando consumunt diem.

De. Quid igitur. *Aeschine?* *Aes.* Hem pater mi, tu hic eras?

De. Tuus, hercle, vero et animo, et natura pater, Qui te amat plusquam hosce oculos: sed cur non domum

300. *Uxorem, arcessis?* *Aes.* Cupio: verum hoc mihi morae'st

Tibicina, et hymenaeum qui cantent. *De.* Eho!

Vin' tu huic seni auscultare? *Aes.* Quid? *De.* Missa haec face,

Hymenaeum, turbam, lampadas, tibicinas,

Atque hanc in horto maceriam iube dirui;

Quantum potest, hac transfer: unam fac domum:

Transduce et matrem et familiam omnem ad nos.

Aes. Placet:

Pater lepidissime. *De.* Euge! iam lepidus vocor.

Fratri aedes fient perviae: turbam domum

Abduce: sumtum admittet multa: quid mea?

310. *Ego lepidus in eo gratiam: iube nunc iam*

Dinumeret ille Babylo viginti mina.

Syre, cessas ire, ac facere? *Sy.* Quid ergo? *De.* Dirue:

Tu illac, abi, et transduce. *Ge.* Di tibi, Demea,

Bene faciant, cum te video nostrae familiae

Tam ex animo factum velle. *De.* Dignos arbitror,

Tu quid ais? *Aes.* Sic opinor. *De.* Multo rectius est.

Quam illam puerperam nunc duci huc per viam

Aegrosam *Aes.* Nihil enim vidi melius, mi pater.

De. Sic soleo: sed eccum, Micio egreditur foras.

Ibid. Scen. VII.

MICIO, DEMEA.

320. *Mi.* Iubet frater? ubi is est? tune iubes hoc, Demea,

De. Ego vero iubeo et hac re, et aliis omnibus

Quam maxume unam facere nos hanc familiam,

Colere, adiuvare, adiungere. *Aes.* Ita, quaeso pater.

Mi. Haud aliter censeo. *De.* Imo, hercle, ita nobis decet.

Primum huius est mater.... *Mi.* Quid postea?

De. Proba, et modesta. *Mi.* Ita aiunt. *De.* Natu grandior. *Mi.* Scio.

De. Nec qui eam respiciat quisquam est: sola est. *Mi.* Quam hinc rom agit?

De. Hanc te aequom est ducere: et te operam, ut fiat, dare.

Mi. Me ducere autem? *De.* Te. *Mi.* Me? *De.* Te, inquam. *Mi.* Ineptis. *De.* Si tu sis homo,

330. Hic faciat: *Aes.* Mi pater. *Mi.* Quid? tu autem huic, asine, auscultas? *De.* Nihil agis:

Fieri aliter non potest. *Mi.* Deliras. *Aes.* Sine te exorem, mi pater.

Mi. Insanis: aufer. *De.* Age, da veniam, quaeso, filio.

Mi. Satin' sanus es?

Ego novus maritus anno demum quinto et sexagesimo Fiam? atque anum decrepitam ducam? id ne estis autores mihi?

Aes. Fac: promisi ego illis. *Mi.* Promisti autem?
De te largitor, puer.

De. Age, quid? si quid te maius oret? *Mi.* Quasi
si hoc non sit maxumum.

De. Age, da veniam. *Mi.* Ne gravere. *De.* Fac:
promitte. *Mi.* Non omittis?

Aes. Non, nisi exorem. *Mi.* Vis est haec quidem,
De. Age prolixè, Micio.

Mi. Et si hoc mihi pravum, ineptum, absurdum
atque alienum a vitâ meâ

340. *Videtur, si vos tantopere istuc voltis, fiat. Aes.* Bene
facis.

Merito te amo. De. Verum quid? quid ego dicam?
hoc confit, quod volo.

Quid nunc quod restat? Hegio hic est cognatus pro-
xumus,

Affinis nobis, pauper: bene nos aliquid facere illi de-
cet.

Mi. Quid facere? *De.* Agelli est hic sub urbe paul-
lulum, quod locitas foras:

Huic demus, qui fruatur. Mi. Paullum id autem est?

De. Si multum, tamen

Faciendum est: Pro patre huic est: bonus est: no-
ster est: recte datur.

Postremo, non meum illud verbum facio, quod tu
Micio,

Bene et sapienter dixisti olim; vitium commune om-
nium est,

Quod nimium ad rem in senectâ attenti sumus? ma-
culam nos decet

350. *Effugere: dictum est vere, et reipsâ fieri oportet, Mi-*
cio.

Mi. Quid istuc? dabitur quidem, quando hic volt.

Aes. Mi pater:

De. Nunc tu mihi germanus es pariter corpore et animo. *Mi.* Gaudeo.

De. Suo sibi gladio hunc iugulo.

Ibid. Scen. VII.

SYRUS, DEMEA, MICIO, AESCHINUS.

Sy. Factum est, quod iussisti, Demea.

De. Frugi homo es: ego, aedepol, hodie meâ quidem sententiâ

Indico, Syrum fieri, esse aequom, liberum. *Mi.* Ist-hunc liberum?

Quodnam ob factum? *De.* Multa. *Sy.* O noster Demea, aedepol. vir bonus.

Ego istos vobis usque a pueris curavi ambos sedulo: Docui, monui, bene praecepi semper, quae potui omnia.

360. *De.* Res apparet et quidem porro haec; obsonare eum fide (Bene portare): apparare die convivium.

Non mediocris hominis haec sunt officia. *Sy.* O lepidum caput!

De. Postremo, hodie in Psaltriâ istâ emundâ hic adiutor fuit:

Hic curavit prodesse aequom est, alii meliores erunt

Denique hic volt fieri. *Mi.* Vin' tu hoc fieri. *Aes.* Cupio. *Mi.* Si quidem

Tu vis, Syre, eheo, accede huc ad me: liber esto.

Sy. Bene facis.

Omnibus gratiam habeo et seorsum tibi praeterea, Demea.

De. Gaudeo. *Aes.* Et ego. *Sy.* Credo: utinam hoc
perpetuum fiat gaudium,

Phrygium ut uxorem meam, una mecum videam li-
beram.

370. *De.* Optumam quidem mulierem. *Sy.* Et quidem tuo
nepoti huius filio

Hodie primam mamam dedit haec. *De.* Hercle vero,
serio.

Siquidem primam, haud dubium, quin emitti aequom siet.

Mi. Ob eam rem? *De.* Ob eam: postremo a me ar-
gentum, quanti est, sumito.

Sy. Dii tibi, Demea omnes semper omnia optata ef-
ferant

Mi. Syre, processisti hodie pulchre. *De.* Si quidem
porro, Micio,

Tu tuum officium facies: atque huic aliquid paullulum
prae manu

Dederis, unde utatur: reddet tibi cito. *Mi.* Isthoc
vilius.

Aes. Frugi homo est. *Sy.* Reddam, hercle: da modo.

Aes. Age, pater. *Mi.* Post consulam.

De. Faciet. *Sy.* O. vir optime. *Aes.* O mi pater fes-
tivissime.

380. *Mi.* Quid istuc? quae res tam repente mores mutavit
tuos?

Quod prolubium: quae isthaec subita est largitas? *De.*
Dicam tibi.

Ut id ostenderem, quod te isti facilem, et festivum
putant.

Id non fieri ex verâ vitâ, neque adeo ex aequo et
bono;

Sed ex assentando, indulgendo, largiendo, Micio.

Nunc adeo si ob eam rem vobis mea vita invisa est,
Aeschine,

Quia non ista iniusta prorsus omnia omnino obsequor:

Missa facio: effundite: emite: facite, quod vobis lubet.
Sed si id vultis potius, quae vos propter adolescentiam

Minus videtis, magis impense cupitis, consulitis parum,

390. Haec reprehendere et corrigere me, et obsecundare in loco;

Ecce me, qui id faciam vobis. *Aes.* Tibi pater, permittimus;

Plus scis, quid opus facto est. Vos plaudite.
